

I. OPĆE ODREDBE

Članak 1. (Sadržaj dokumenta)

(1) Pravilnik o udžbeničkom standardu (u daljnjem tekstu: Pravilnik) provedbeni je propis kojim se utvrđuju standardi za udžbenik. Pravilnikom se utvrđuju zakonske i druge osnove, znanstveni, pedagoško-psihološki standardi i zahtjevi, didaktičko-metodički standardi i zahtjevi, etički i jezični zahtjevi, likovnografički zahtjevi, tehnički standardi za izradu udžbenika, pojam elektroničkog udžbenika, posebni zahtjevi u izradi udžbenika za pripadnike nacionalnih manjina i zahtjevi u izradi i prilagodbi udžbenika za učenike s posebnim potrebama (učenike s teškoćama i darovite učenike)

(2) Ovim se pravilnikom propisuje i način rada, postupak te kriteriji za odabir članova stručnih povjerenstava koji utvrđuju usklađenost udžbenika (i drugih obrazovnih materijala) s nastavnim planovima i programima, odnosno predmetnim kurikulumom, ciljevima odgojno-obrazovnog rada, standardima i zahtjevima za izradu udžbenika propisanim ovim pravilnikom.

Članak 2. (Udžbenik)

(1) **Udžbenik** služi učenicima kao jedan od izvora znanja za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ciljeva utvrđenih općim i predmetnim kurikulumom. Udžbenik je obvezni obrazovni materijal u svim predmetima, izuzev predmeta s pretežno odgojnom komponentom koji su definirani u članku 11. ovoga Pravilnika. Sadržaj i struktura udžbenika mora omogućavati učenicima samostalno učenje i stjecanje različitih razina i vrsta kompetencija, kao i vrednovanje usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda i očekivanja međupredmetnih tema.

(2) Udžbenik može biti tiskani i/ili elektronički, a može se sastojati od tiskanog i elektroničkog dijela. Tiskani oblik udžbenika oblikovan je na način da ne zahtijeva upisivanje rješenja ili odgovora na pitanja i predviđen je za višegodišnje korištenje.

(3) **Elektronički udžbenik** ili elektronički dio udžbenika mora sadržavati barem jednu od sljedećih triju značajki: dinamičko predočavanje, simulaciju (virtualni pokus) i interakciju (na relacijama učenik – sadržaj, učenik – nastavnik i/ili učenik – učenik). Radi tehničkog i metodičkog unaprjeđivanja, elektronički udžbenik ili elektronički dio udžbenika može se izmijeniti po završetku nastavne godine u kojoj je udžbenik u upotrebi, a prije početka nove školske godine.

(4) **Radni udžbenik** - Iznimno od stavka 2. ovoga članka, tiskani udžbenik može biti radnog karaktera odnosno oblikovan na način da omogućuje upisivanje rješenja ili odgovora u razrednoj nastavi osnovne škole, i to samo za razrede i predmete utvrđene člankom 10. ovoga Pravilnika. Udžbenici prilagođeni za učenike s teškoćama također mogu biti radnog karaktera.

(5) Osim udžbenika, u osnovnim i srednjim školama mogu biti u upotrebi i nastavna sredstva (tiskana, digitalna ili fizička) koja pomažu u ostvarivanju pojedinih odgojno-obrazovnih ishoda utvrđenih predmetnim kurikulumom, kao i očekivanja međupredmetnih tema, potiču interakciju učenik – učenik i/ili učenik – sadržaj te istraživački i/ili grupni rad (u daljnjem tekstu: **drugi obrazovni materijali**)

II. STANDARDI I ZAHTJEVI ZA IZRADU UDŽBENIKA

Članak 3.
(Znanstveni zahtjevi)

- (1) Sadržaj udžbenika utemeljen je na znanstveno provjerenim i općeprihvaćenim teorijama, činjenicama i tumačenjima zakonitosti, pojava i procesa.
- (2) Ako se u udžbeniku iznose nedokazane pretpostavke, to je u sadržaju udžbenika jasno priopćeno na prikladan način.
- (3) Udžbenik je utemeljen na znanstvenim teorijama koje učenik može u potpunosti razumjeti, a čija je praktična primjena nužno primjerena stupnju njegova psihofizičkoga razvoja.
- (4) Udžbenik je zasnovan na znanstvenim teorijama koje su u skladu s etičkim načelima.

Članak 4.
(Pedagoški i psihološki standardi i zahtjevi)

- (1) Udžbenik je primjeren razvojnim mogućnostima, spoznajnim sposobnostima i predznanjima učenika i potiče njihove interese.
- (2) Udžbenik je usklađen s ciljevima, načelima i odgojno-obrazovnim ishodima učenja predmetnoga kurikuluma i vezanim kurikulumskim dokumentima i usmjeren na stjecanje i razvijanje temeljnih kompetencija za cjeloživotno učenje.
- (3) Udžbenik pridonosi stjecanju funkcionalnoga znanja, razvijanju učenikovih sposobnosti i vještina rješavanja problema i donošenja odluka, potiče kreativnost i inovativnost te razvoj kritičkog mišljenja i metakognicije.
- (4) Udžbenik potiče samostalno učenje i osposobljava za istraživanje.

Članak 5.
(Didaktičko-metodički standardi i zahtjevi)

- (1) Udžbenik pridonosi razvoju kompetencija i usvajanju ishoda koji su definirani kurikulumskim dokumentima u određenom predmetu te omogućuje međupredmetnu povezanost kao i povezanosti s međupredmetnim temama.
- (2) Udžbenik je strukturiran u skladu sa spoznajama i metodologijom matične znanosti, suvremenim pedagoškim, psihološkim i didaktičkim spoznajama i zahtjevima metodike odgojno-obrazovnoga područja, odnosno metodike nastavnoga predmeta.
- (3) Udžbenik obuhvaća sve odgojno-obrazovne ishode predmeta određenoga razreda.
- (4) U udžbeniku su jasno istaknuti odgojno-obrazovni ishodi, kao i odgojno-obrazovna očekivanja međupredmetnih tema iz kurikuluma čijem ostvarivanju određeni sadržaji, aktivnosti ili metode pridonose.
- (5) Aktivnosti za vrednovanje kao učenje, vrednovanje za učenje i vrednovanje naučenog obuhvaćaju sve razine usvojenosti, definirane ishodima u kurikulumu te pridonose razvoju generičkih kompetencija i viših kognitivnih procesa.
- (6) Udžbenik potiče primjenu metoda aktivnog učenja i raznovrsnih nastavnih strategija, upućuje na dodatne izvore za stjecanje kompetencija te potiče na proširivanje i produblivanje znanja.

Članak 6.
(Etički zahtjevi)

- (1) Etički zahtjevi temelje se na istinitosti, provjerljivosti i objektivnosti udžbeničkih sadržaja, općim pravima čovjeka, načelima demokracije, vladavine prava i na domoljublju u skladu s kriterijima utvrđenim Ustavom Bosne i Hercegovine, Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine, Ustavom Kantona Središnja Bosna, pravom Europske unije te međunarodnim pravom, uključujući Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava, Europsku socijalnu povelju i Konvenciju o pravima djeteta.
- (2) Sukladno odredbama iz stavka (1) ovog članka udžbenik:
  - a) upućuje na moralne strane, postignuća i posljedice znanstvenoga i tehnološkoga razvoja;
  - b) podržava, njeguje i promiče načela održivoga razvitka;
  - c) njeguje nacionalni identitet;
  - d) odražava bogatstvo različitosti bosanskohercegovačkog društva, omogućuje stjecanje znanja o ravnopravnosti pojedinaca i društvenih skupina te promiče pravo na različitost;
  - e) podržava ravnopravnost spolova na prikladan način služeći se imenicama obaju rodova, osobito u spominjanju zvanja i zanimanja, ne narušavajući pritom komunikacijsku razinu i prirodnost hrvatskoga jezika te priprema oba spola za djelatno i ravnopravno sudjelovanje u svim područjima života;
  - f) objektivno i vjerodostojno prikazuje kulture, religije i civilizacije te etničke i religijske skupine;
  - g) promiče upoznavanje i poštovanje vrijednosti nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini te drugih naroda i kultura u Europi i svijetu.
  - h) Svi udžbenici usklađuju se s navedenim zahtjevima, bez obzira na to iskazuju li se ti zahtjevi u njima neposredno (društveni i humanistički predmeti) ili posredno (prirodoslovlje, tehnički i drugi predmeti).

Članak 7.
(Jezični zahtjevi)

- (1) Udžbenik je pisan na hrvatskom standardnom jeziku za odgojno-obrazovne ustanove u kojima se opći kurikulum i predmetni kurikulumi izvode na hrvatskom jeziku, na bosanskom standardnom jeziku za odgojno-obrazovne ustanove u kojima se opći kurikulum i predmetni kurikulumi izvode na bosanskom jeziku i na srpskom standardnom jeziku za odgojno-obrazovne ustanove u kojima se opći kurikulum i predmetni kurikulumi izvode na srpskom jeziku. U slučaju jezičnih inačica, sustavno se treba pridržavati odabranih sukladno standardnom jeziku na kojem se udžbenik piše.
- (2) Udžbenik je pisan u skladu s pravopisom standardnog jezika na kojem se udžbenik piše.
- (3) U udžbeniku se koriste kratice, simboli i znakovi normirani u standardnom jeziku na kojem se udžbenik piše, te propisane mjerne jedinice i njihove kratice.
- (4) Nazivi za koje ne postoje inačice u standardiziranom jeziku na kojem se udžbenik piše, a nisu jezično normirani, preuzimaju se u obliku kakav je prihvaćen u struci.
- (5) Tekstovi u udžbeniku omogućavaju učenicima ovladavanje materinskim jezikom, posebno njegovim standardnim oblikom.

- (6) Od uporabe standardnog jezika odstupaju udžbenici na jeziku nacionalnih manjina, udžbenici stranih jezika i udžbenici u kojima su dani primjeri izvornih tekstova.
- (7) Tekstovi udžbenika, osobito primjeri, prilagođeni su predznanju i spoznajnim sposobnostima učenika, njihovoj dobi i svijetu koji ih okružuje, pregledni su i jasni.
- (8) Jezik tekstova udžbenika u skladu je s općim psiholingvističkim zakonitostima u odnosu na semantičku, sintaktičku i morfološku složenost i njihov međuodnos.
- (9) Tekstovi u udžbeniku omogućuju sustavno obogaćivanje učenikova rječnika uvođenjem novih riječi ne narušavajući pritom razumljivost.
- (10) U udžbeniku se izbjegavaju nepotrebne tuđice.
- (11) U udžbeniku se izbjegavaju niječne definicije i niječno sročena pitanja.
- (12) U udžbeniku ilustracije i grafičko-tehnička oprema ne smiju narušavati čitljivost teksta.

Članak 8.

(Likovno-grafički zahtjevi i standardi)

- (1) Elementi vizualnog dizajna potiču učenika na daljnje korištenje i učenje, pazeći pritom da količina i vrsta primijenjenih statičnih i multimedijalnih elemenata pridonosi razumijevanju sadržaja i ne ometa pažnju korisnika te su izrađeni prema standardima struke i primjereni razvojnoj dobi učenika kojemu su namijenjeni.
- (2) Statični (slike, grafike, ilustracije, fotografije) i dinamični elementi (multimedija, animacije, simulacije, audio i video zapisi, interaktivni elementi) visoko su kvalitetni (minimalno 300 dpi), jasni, sadržajno povezani, opisani nazivom i, prema potrebi, popratnim tekstom. Zvuk koji prati sadržaj je jasan, a odgovarajući zvučni zapisi kvalitetni, jezično i pravogovorno pravilni.
- (3) Multimedijски sadržaj je optimiziran za uporabu na webu (omogućavati što kraće vrijeme učitavanja), odnosno na uređaju korisnika (biti što veće kvalitete, uz najmanje moguće zauzeće diskovnog prostora).
- (4) Vizualno sučelje je strukturalno konzistentno, daje poticajni spoznajni sadržaj i pridonosi kvalitetnom korisničkom iskustvu. Korisnik se intuitivno i s lakoćom služi i ulazi u interakciju sa sadržajem, bez suvišnog proučavanja uputa ili pokušaja i pogrešaka pri izvršavanju jednostavnih akcija.
- (5) U elektroničkom dijelu udžbenika u pravilu je osiguran opis slike (alternativni tekst u kodu dostupan čitaču ekrana ili zvučni opis) kako bi se olakšalo praćenje sadržaja učenicima oštećenog vida.
- (6) Oblikovanje teksta i tablica u elektroničkom dijelu udžbenika u pravilu je prilagodljivo učenicima s disleksijom i drugim teškoćama – izbor fonta, slobodne desne margine, razmak između redaka, kontrasta, kao i formatiranje teksta u kraćim odlomcima kako bi se održala pažnja čitatelja.
- (7) Kako bi se učenicima s teškoćama olakšala uporaba sadržaj audiozapisa, u pravilu je vidljiv i u tekstualnom obliku (transkript), odnosno na videomaterijalu dostupni su titlovi.

Članak 9.

(Elektronički udžbenik i tehnički standardi)

- (1) Elektronički dio udžbenika mora sadržavati barem jednu od sljedećih značajki:
  - a) dinamičko predočavanje (zvučne zapise, animacije, video-zapise i animacije sa zvukom i dr.)
  - b) simulaciju (virtualni pokus, simulacije s mogućnošću unosa parametara, interaktivni video i dr.)

- c) interakciju na relaciji učenik – učenik/nastavnik i učenik – sadržaj. Interakcija na relaciji učenik – sadržaj mora biti za vrednovanje (interaktivni kvizovi s povratnim informacijama) i učenje (didaktičke igre, interaktivne karte, elemente koji omogućavaju interakciju s fizičkom okolinom (proširena stvarnost) i dr.)
- (2) Elektronički udžbenik u obliku elektroničke knjige predviđene za preuzimanje na uređaj korisnika, dostupan je u nekom od prihvaćenih standardnih formata, u inačicama važećima u trenutku izrade i u skladu s trenutno važećim specifikacijama za izradu sadržaja u tim formatima, kako bi se omogućila njihova uporaba na različitim platformama ili aplikacijama za čitanje elektroničkih knjiga.
  - (3) Elektronički dio udžbenika kvalitetno se prikazuje na različitim uređajima, neovisno o tipu uređaja na kojem se sadržaj koristi. Tekst je vidljiv i jasan, prikladne veličine i vrste slova, boje slova i pozadine te se prilagođava korisničkom prikazu, moguće ga je označiti i pretraživati. Sadržaj je izrađen tako da se, mijenjanjem veličine zaslona, automatski prilagođava novim okvirima, bez preklapanja s drugim elementima ili prikaza sadržaja izvan okvira zaslona.
  - (4) Ako se radi o web-serviranim sadržajima, sadržaji su izrađeni uz poštovanje W3C standarda koji omogućuje odgovarajuće prikazivanje u većini modernih web-preglednika zastupljenih u trenutku izrade.
  - (5) Elektronički dio udžbenika u pravilu je pripremljen u HTML formatu kako bi se osigurao jednostavniji pristup sadržaju čitačima ekrana i drugim pomoćnim tehnologijama kojima se služe učenici s teškoćama.
  - (6) Ako se elektronički dio udžbenika rabi komunikacijom s infrastrukturom proizvođača osiguran je siguran prijenosni kanal, a ako se koriste osobni podaci korisnika osigurava se zaštita osobnih podataka sukladno važećoj pravnoj regulativi.
  - (7) Tiskani dio udžbenika izrađen je u standardnom A4 ili B5 formatu ili u rasponu navedenih formata. Ostali formati mogu se koristiti za povijesne i geografske atlase.
  - (8) Veličina slova i razmak između redaka u udžbeniku primjereni su optimalnoj čitljivosti teksta za određenu dob učenika, odnosno fazu obrazovanja.
  - (9) Uvez tiskanog udžbenika je mek, lijepljen ili šivan, kvalitetan i konzistentan tako da omogućuje višegodišnje korištenje, a najmanje 3 godine.
  - (10) Radne bilježnice koje se koriste za jednogodišnju uporabu mogu biti samo lijepljene, klamane ili spiralno uvezane.
  - (11) Udžbenici i radne bilježnice kao dopunsko nastavno sredstvo se tiskaju na mat papiru najmanje gramature 60 g/m². Iznimno, kad to zahtijevaju posebni razlozi, udžbenici se tiskaju na premazanom papiru maksimalne gramature do 115 g/m² (likovna kultura, geografija).
  - (12) Atlas kao dopunsko nastavno sredstvo ima papir iste kvalitete kao udžbenik, ali minimalne gramature papira 115 g/m², a maksimalne 135 g/m².

Članak 10.
(Oblik udžbenika)

- (1) Udžbenik radnog karaktera upotrebljava se u I. razredu osnovne škole za Hrvatski jezik, Bosanski jezik, Matematiku, Prirodu i društvo te strani jezik.

- (2) Udžbenici iz stavka 1. ovog članka u svom sastavu sadrže radne materijale za ostvarenje svih predviđenih ishoda i očekivanja međupredmetnih tema za pojedini razred.
- (3) Udžbenik radnog karaktera može se upotrebljavati za strane jezike u svim razredima osnovne i srednje škole.
- (4) Udžbenik u višim razredima osnovne škole i srednjoj školi može obuhvaćati sadržaje za dvije nastavne godine.
- (5) Udžbenik Matematike u predmetnoj nastavi u osnovnoj školi u svom sastavu ima dovoljno zadataka za postizanje svih predviđenih ishoda i očekivanja međupredmetnih tema za pojedini razred.
- (6) Udžbenik Hrvatskog jezika i udžbenik Bosanskog jezika u predmetnoj nastavi u osnovnoj školi u svom sastavu ima sadržaje za jezik i književnost, integrirano u jednom ili odvojeno u dva sveska.
- (7) U svim udžbenicima u svakoj pogodnoj nastavnoj jedinici/temi uputno je uključiti određeni broj sadržaja i zahtjeva za darovite učenike.

Članak 11.

(Uporaba udžbenika s pretežno odgojnom komponentom)

- (1) Za nastavu Glazbene kulture odobravaju se udžbenici od 1. do 9. razreda osnovne škole.
- (2) Za nastavu Likovne kulture odobravaju se udžbenici od 6. do 9. razreda osnovne škole.
- (3) Za nastavu Vjeronauka odobravaju se udžbenici od 1. do 9. razreda osnovne škole.
- (4) Za nastavu Tjelesne i zdravstvene kulture u svim razredima osnovnih i srednjih škola ne odobravaju se udžbenici.

Članak 12.

(Posebni zahtjevi u izradi udžbenika za pripadnike nacionalnih manjina)

Udžbenici nacionalnih manjina u kojima se promiču nacionalne i kulturne vrijednosti tih nacionalnih manjina uključuju i sadržaje potrebne za razumijevanje hrvatskih nacionalnih i kulturnih vrijednosti, bošnjačkih nacionalnih i kulturnih vrijednosti i srpskih nacionalnih i kulturnih vrijednosti .

Članak 13.

(Zahtjevi u izradi i prilagodbi udžbenika za učenike s teškoćama u razvoju)

- (1) U udžbenicima za učenike s teškoćama u razvoju obraća se pozornost na razlike:
  - a) u sadržajnoj razini za svako specifično područje
  - b) u psiholingvističko-pedagoškim značajkama (razvojna, motivacijsko-emocionalna, psiholingvistička)
  - c) u likovno-grafičkim standardima
  - d) u tehničkim standardima. Zahtjevi i standardi za udžbenike za učenike s teškoćama u razvoju temelje se i na metodama koje se primjenjuju u edukacijsko-rehabilitacijskim disciplinama.

Članak 14.

(Udio cijene elektroničkog dijela udžbenika kod udžbenika koji se sastoje od tiskanog i elektroničkog dijela)

- (1) Cijena elektroničkog dijela udžbenika koji sadrži na didaktički i metodički svrhovit način primijenjenu jednu od navedenih značajki iz stavka 1. članka 9. ovoga pravilnika može iznositi najviše 10% ukupne cijene udžbenika. Pritom značajka treba biti primijenjena konzistentno i kontinuirano kroz sve organizacijske jedinice elektroničkog dijela udžbenika.
- (2) Cijena elektroničkog dijela udžbenika koji sadrži na didaktički i metodički svrhovit način primijenjene dvije od navedenih značajki iz stavka 1. ovog članka može iznositi najviše 20% ukupne cijene udžbenika. Pritom značajke trebaju biti primijenjene konzistentno i kontinuirano kroz sve organizacijske jedinice elektroničkog dijela udžbenika.
- (3) Cijena elektroničkog dijela udžbenika koji sadrži na didaktički i metodički svrhovit način primijenjene sve tri značajke iz stavka 1. članka 9. ovoga pravilnika može iznositi najviše 30% ukupne cijene udžbenika. Pritom značajke trebaju biti primijenjene konzistentno i kontinuirano kroz sve organizacijske jedinice elektroničkog dijela udžbenika.
- (4) Kategorizaciju elektroničkog dijela udžbenika iz stavaka (1), (2) i (3) ovog dijela utvrđuju neovisni stručnjaci koje imenuje ministar.

Članak 15.

(Najveća dopuštena masa udžbenika)

- (1) Najveća dopuštena masa udžbenika u osnovnoj školi računa se prema sljedećoj formuli:
(satnica predmeta / ukupna satnica) * m
pri čemu je:
m – najveća dopuštena masa svih obveznih udžbenika, koja za 1. – 4. razreda osnovne škole iznosi 3 kg, za 5., 6. i 7. razred 5 kg, za 8. i 9. razred 6 kg. Ukupna satnica u formulama iz stavaka 1. ovoga članka odnosi se na ukupnu satnicu obveznih predmeta u pojedinom razredu osnovne škole.
- (2) Najveća dopuštena masa udžbenika iz stavaka 1. ovoga članka ne odnosi se na udžbenike prilagođene za učenike s poteškoćama.
- (3) Najveća dopuštena masa udžbenika iz stavka 1. ovoga članka ne odnosi se na udžbenike za nastavu na jeziku i pismu nacionalnih manjina uvezene iz države matičnog naroda.